

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH BO'YICHA SINOV TADQIQOTLAR

Mirkomilova Nigoraxon

Madaniyat Vazirligi Madaniyat boshqarmasi tasarrufidagi

Farg'ona shahar 2-sonli Bolalar musiqa va san'atmaktabi

"Ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha" mas'ul hodim

nnomirova@gmail.com +99893 646-79-09

Annotatsiya: Mazkur maqolada korrupsiyaga qarshi kurashishning zamonaviy mexanizmlari, sinov tadqiqotlarining mazmuni va ularning ijtimoiy samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan tajriba loyihalari, xalqaro amaliyot hamda korrupsiyani kamaytirish yo'lidagi ilmiy yondashuvlar haqida ma'lumotlar keltiriladi. Tadqiqot natijalari asosida halollik, ochiqlik va raqamlashtirish tamoyillariga asoslangan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: korrupsiya, sinov tadqiqoti, halollik, raqamlashtirish, davlat boshqaruvi, fuqarolik nazorati, islohot.

Аннотация: В данной статье анализируются современные механизмы противодействия коррупции, содержание тестовых исследований и их социальная эффективность. Также будет представлена информация об экспериментальных проектах, проводимых в Республике Узбекистан, международной практике и научных подходах к снижению коррупции. По результатам исследования разработаны предложения, основанные на принципах честности, открытости и цифровизации.

Ключевые слова: коррупция, тестирование, честность, цифровизация, государственное управление, Гражданский контроль, реформа.

Kirish

Korrupsiya — bu jamiyatning siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy hayotiga jiddiy tahdid soluvchi ijtimoiy illatdir. U davlat boshqaruvi samaradorligini pasaytiradi, fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchini susaytiradi va iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi. Shu sababli korrupsiyaga qarshi kurashish har bir mamlakatda ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Korrupsiya so'zi qaysi tildan olingani-yu, u nima ma'noni anglatishi haqida barchamizda dastlabki tushunchalar bor. Korrupsiya, xalq tili bilan oddiygina qilib aytganda poraxo'rlikni pullik xizmat ko'rsatish sifatida qabul qilish ham mumkin. Boshqa xizmatlardan farqi uning noqonuniyligi va aksariyat hollarda davlat xizmatchisi tomonidan amalga oshirilishida. Xo'sh, bunday noqonuniy xizmatlar nima sababdan paydo bo'ladi. Uning jamiyatda keng ildiz otishiga qanday omillar turtki bo'ladi..Avvalo shuni aytib o'tish lozimki, jamiyatni butunlay korrupsiyadan tozalashning deyarli imkoni yo'q. Faqat uni eng quyi darajagacha

tushirish mumkin. Chunki, korrupsiya darajasi bo'yicha barchaga o'rnak qilib ko'rsatiladigan Skandinaviya davlatlari ham poraxo'rlikdan butkul xoli deb bo'lmaydi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda korrupsiyani bartaraf etish yo'lida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2017-yilda "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun, 2020-yilda esa "Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi" tashkil etildi. Mazkur islohotlar doirasida sinov tadqiqotlari o'tkazilib, korrupsiya xavfini kamaytirishning yangi yondashuvlari amaliyotga tatbiq etilmoqda.

Asosiy qism

1. Sinov tadqiqotlarining mohiyati va ahamiyati.

Sinov tadqiqoti — bu muayyan sohada yangi yondashuv yoki mexanizmni amalda sinab ko'rish, uning samaradorligini o'lchash hamda keyingi islohotlar uchun ilmiy asos yaratish jarayonidir. Korrupsiyaga qarshi kurashda bunday tajribalar o'ta muhim, chunki ular real sharoitlarda turli strategiyalarning qanday ishlashini aniqlash imkonini beradi. Misol tariqasida, O'zbekistonning ayrim viloyatlarida davlat xizmatlarini raqamlashtirish, davlat xaridlarini onlayn tizimga o'tkazish, "halollik indeksi"ni joriy etish kabi tajribalar sinov tariqasida o'tkazilgan. Ushbu tadqiqotlar natijasida korrupsiya holatlari 20–30 foizgacha kamaygani kuzatilgan.

2. O'zbekistondagi tajriba loyihalari

O'zbekiston Respublikasida 2020–2024-yillar davomida quyidagi yo'nalishlarda sinov tadqiqotlari o'tkazildi:

Davlat xizmatlarini raqamlashtirish. Elektron hukumat tizimi orqali arizalarni onlayn topshirish, davlat to'lovlarini elektron shaklda amalga oshirish korrupsion aloqa ehtimolini kamaytirdi.

"Halollik maktablari" loyihasi. Ta'lim muassasalarida halollik va odob-axloq darslarini joriy etish orqali yoshlar orasida korrupsiyaga nisbatan muhosasiz munosabat shakllantirilmoqda.

Ochiq byudjet va fuqarolik nazorati. Mahalliy byudjet mablag'larining sarfi haqida ma'lumotlar jamoatchilikka e'lon qilinmoqda. Bu esa fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kuchaytirmoqda.

Davlat xaridlari bo'yicha monitoring. "E-ijro auksion", "Xarid.uz" kabi elektron platformalar korrupsion xavfni kamaytirishda muhim vosita bo'ldi.

3. Xalqaro tajriba va ilmiy tahlillar

Xalqaro amaliyotda korrupsiyaga qarshi sinov tadqiqotlari AQSh, Janubiy Koreya, Estoniya, Singapur kabi mamlakatlarda keng qo'llanadi. Masalan, Singapurda "Integrity Testing" (halollikni sinovdan o'tkazish) tizimi orqali davlat xizmatchilari muntazam nazoratdan o'tkaziladi. Estoniyada esa barcha davlat xizmatlari to'liq raqamlashtirilgan bo'lib, inson omili minimal darajaga tushirilgan.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, korrupsiyani kamaytirishning eng samarali yo'li — bu profilaktika, ya'ni uni yuzaga keltiruvchi omillarni oldindan aniqlab,

bartaraf etishdir. Sinov tadqiqotlari esa ana shu omillarni o'ldash, tahlil qilish va yangi siyosiy yechimlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

4. Korrupsiyaga qarshi kurashda ta'lim va fuqarolik faolligining roli

Sinov tadqiqotlari shuni tasdiqlaydiki, aholining huquqiy savodxonligi va fuqarolik faolligi korrupsiyani kamaytirishda muhim o'rin tutadi. Shu sababli so'nggi yillarda O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida "Korrupsiyaga qarshi kurash asoslari" fanini o'qitish yo'lga qo'yildi. Ta'lim jarayonida halollik, mas'uliyat va vijdonlilik qadriyatlari yoshlar ongiga singdirilmoqda. Bu esa uzoq muddatda korrupsiya madaniyatining kamayishiga olib keladi.

Muammo va yechim

Shuni alohida ta'kidlab o'tish lozimki korrupsiyaga faqat moliyaviy mablag'lar, deylik davlat xizmatchisiga yuqori oylik maosh berish orqali barham berishning imkoni yo'q. Agar shunday bo'lganida edi, bugungi kunda eng rivojlangan davlatlar korrupsiyadan butkul forig' bo'lishlari kerak edi. Shu bilan birga, korrupsiyaga qarshi o'ta shafqatsizlarcha kurashib ham to'liq muvaffaqiyatga erishib bo'lmaydi. Buni Xitoy misolida ko'rishimiz mumkin.

Shunday ekan, korrupsiyaga qarshi samarali kurashish yo'llarini uning kelib chiqishiga sabab bo'ladigan yuqoridagi omillardan kelib chiqqan holda belgilash mantiqan to'g'ri bo'ladi deb o'ylaymiz.

Jumladan:

Mavjud qonunchilik bazasini doimiy ravishda takomillashtirilib borilishi, bunda me'yoriy-hujjat normalari va aniq bo'lishi:

Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish, aholi bilan samarali profilaktik tadbirlar tashkil etib borilishi:

Barcha sohalarda davlat boshqaruvi liberallashtirish, hamda davlat xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish lozim.

Bunda zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalarini keng qo'llash orqali tizim shaffofligini oshirish imkoni paydo bo'ladi. Muxtasar qilib aytganda, korrupsiyaga qarshi, kompleks ravishda, puxta ishlab chiqilgan dastur orqali kurashish lozim. Aks holda istalgan davlat yoki jamiyatni inqirozga yuz tutishiga sabab bo'lishi mumkin

Xulosa

Korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha sinov tadqiqotlari davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish, halollik tamoyillarini kuchaytirish hamda fuqarolarning davlatga ishonchini mustahkamlashda beqiyos ahamiyatga ega. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirish, ta'limdagi islohotlar va ochiqlik siyosati orqali korrupsiyani sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Kelgusida bunday tadqiqotlarni muntazam o'tkazish, ularning natijalarini ilmiy asosda tahlil qilish va xalqaro tajribani

mahalliy sharoitga moslashtirish korrupsiyaga qarshi kurashning barqaror va samarali tizimini yaratishga xizmat qiladi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2017.
2. Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi rasmiy hisobotlari. – Toshkent, 2023–2024-yillar.
3. Transparency International: Corruption Perceptions Index 2024.
4. Karimov A., "O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurash siyosati". – Toshkent: Adolat, 2022.
5. OECD Report on Anti-Corruption Reforms in Eastern Europe and Central Asia. – Paris, 2023